

РІШЕННЯ
РАЗОВОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ДФ 88.081.2025
ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Здобувачка ступеня доктора філософії Карлюга Єлизавета Кирилівна, 1999 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2021 році Одеський національний університет імені І. І. Мечникова та отримала ступінь магістра за спеціальністю 081 Право.

З 2022 року навчається в аспірантурі Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (3 рік навчання, вечірня форма, контракт), успішно виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Право» підготовки здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти.

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 88.081.2025 утворена наказом ректора Одеського національного університету імені І. І. Мечникова МОН України, м. Одеса від «23» червня 2025 року № 1383-18 у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради Андрія СМІТЮХА - доктора юридичних наук, професора, проректора з науково-педагогічної роботи та міжнародного співробітництва Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензентів:

1. Ольги ГАРАН - доктора юридичних наук, професора, професора кафедри адміністративного та господарського права Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
2. Тетяни ПАВЛОВОЇ - кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Офіційних опонентів:

1. Світлани АНДРЕЙЧЕНКО - доктора юридичних наук, професора, завідувачки кафедри морського та міжнародного права Міжнародного гуманітарного університету.
2. Віталія ГУТНИКА - доктора юридичних наук, професора, професора кафедри міжнародного права Львівського національного університету імені Івана Франка,

на засіданні «28» серпня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право КАРЛЮЗІ Єлизаветі Кирилівні на підставі публічного захисту дисертації «Теорія та практика реалізації економічних санкцій у міжнародному праві» за спеціальністю 081 Право.

Дисертацію виконано в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова МОН України, місто Одеса.

Науковий керівник: Олена НІГРЕСВА – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису,

виконаного українською мовою. У дисертації містяться нові науково обґрунтовані результати дослідження, які виконують наукове завдання, що полягає у визначенні теоретичної бази та особливостей практичної реалізації економічних санкцій у міжнародному праві, з'ясуванні сучасного стану їх застосування та забезпечення дотримання міжнародними організаціями і окремими державами, а також у розробленні науково обґрунтованих рекомендацій і пропозицій, спрямованих на вдосконалення правової регламентації економічних санкцій як на міжнародному рівні, так і в Україні.

Уперше виявлено особливості правового механізму реалізації економічних санкцій, що запроваджуються ООН та ЄС як міжнародними організаціями універсального та регіонального типу, а також недоліки, притаманні їхній санкційній практиці на сучасному етапі; обґрунтовано необхідність конкретизації підстави для застосування економічних санкцій, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про санкції»; на підставі аналізу досвіду міжнародних організацій та іноземних держав обґрунтовано важливість забезпечення дотримання економічних санкцій як одного з елементів правового механізму їх реалізації; встановлено необхідність удосконалення правового регулювання діяльності органів державної влади щодо реалізації та моніторингу ефективності санкційної політики України. Вдосконалено: дефініцію поняття «санкції»; класифікацію санкцій та характеристику їхніх правових властивостей; виокремлення етапів реалізації суб'єктами міжнародного права економічних санкцій. Дістали подальшого розвитку положення щодо: шляхів усунення недосконалостей вітчизняного законодавства, спрямованих на сприяння інтеграції України до політичного, безпекового та правового простору ЄС.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є достовірними, аргументованими та належним чином обґрунтованими. Наукові результати, представлені в роботі, є особистим теоретичним і практичним внеском здобувачки. З аналізу змісту тексту дисертаційної роботи варто зробити висновок про відсутність ознак академічного плагіату, фальсифікації та інших порушень академічної доброчесності, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаної дисертанткою роботи.

Авторські висновки та пропозиції, обґрунтовані у дисертації, можуть бути використані у науково-дослідницькій, нормотворчій, правозастосовній сферах, а також у навчально-методичній роботі та навчальному процесі. Дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), та оформлена згідно з вимогами наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Здобувачка має 10 наукових публікацій за темою дисертації, з них: 5 – статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань

України; 5 – тези доповідей в збірниках матеріалів наукових конференцій:

1. Карлюга Є. К. Поняття санкцій в доктрині міжнародного права. *Правова держава*. 2024. № 54. С. 152–163. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.54.304889>.
2. Karliuha Ye. K. UN Economic Sanctions as a Means of Ensuring Compliance with International Law: Problems of Application. *Odesa National University Herald. Jurisprudence*. 2024. Vol. 26. Is. 2 (39). P. 21–30. DOI: [https://doi.org/10.32782/2304-1587/2024-26-2\(39\)-4](https://doi.org/10.32782/2304-1587/2024-26-2(39)-4).
3. Карлюга Є. К. Проблемні аспекти реалізації економічних санкцій в Європейському Союзі. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Право*. 2024. № 85(4). С. 248–256. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.36>.
4. Карлюга Є. К. Правовий механізм застосування економічних санкцій відповідно до законодавства США. *Європейські перспективи*. 2024. № 4. С. 136–143. DOI: <https://doi.org/10.32782/ep.2024.4.18>.
5. Карлюга Є. К. Правова регламентація застосування економічних санкцій в Україні: проблемні аспекти. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2024. № 4 (86). С. 156–161. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.4.24>.
6. Karliuha Y. K. The Impact of Unilateral Sanctions on Sustainable Development: Human Rights Dimension. *Goals of Sustainable Development in the Aspect of Strengthening the National and International Legal Order : Abstracts of the International Scientific and Practical Conference (Zaporizhzhia-Lviv-Odesa-Uzhgorod-Kharkiv-Chernivtsi, 27 October 2023)*. Kharkiv, 2023. P. 443–446.
7. Karliuha Y. K. Secondary Sanctions as an Effective Means to Enforce Primary Sanctions Programs: The Case of the US. *Наукова думка заради майбутнього України. Незламні. Сильні. Єдині : матеріали 78-ї наук. конф. проф.-викл. складу і наук. прац. екон.-правов. факул. Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (м. Одеса, 22–24 лист. 2023 р.)*. Одеса, 2023. С. 44–49.
8. Карлюга Є. К. Щодо визначення поняття «санкції» в міжнародному праві. *80-а звітна конференція Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Секція економічних і правових наук : зб. тез доп. студентів, аспірантів та здобувачів (м. Одеса, 23–25 квітня 2024 р.)*. Одеса, 2024. С. 26–29.
9. Карлюга Є. К. Забезпечення дотримання економічних санкцій з перспективи національного права. *Наукова думка заради майбутнього України. Незламні. Сильні. Єдині : матеріали 79-ї наук. конф. проф.-викл. складу і наук. прац. екон.-правов. факул. Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (м. Одеса, 27–29 лист. 2024 р.)*. Одеса, 2024. С. 15–19.
10. Карлюга Є. К. Правомірність вторинних санкцій з точки зору інституту юрисдикції в міжнародному праві. *Актуальні питання розвитку правової системи в сучасній Україні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, Торунь, 4 лют. 2025 р. Львів, Торунь, 2025*. С. 110–113.

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради та висловили зауваження:

Рецензент Гаран Ольга Володимирівна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного та господарського права Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Оцінка позитивна. Висловлені рецензентом зауваження:

1. Потребує додаткового пояснення та аргументації теза здобувачки, «що первинні санкції зазвичай не мають екстериторіального характеру», оскільки такий підхід наразі є предметом широких дискусій як на загальнотеоретичному, так і на практичному рівнях.

2. Цікаво було б дізнатися погляд авторки щодо доцільності розширеного тлумачення поняття «економічні санкції», яке з'явилося в контексті нових об'єктів й інструментів санкцій, які повстали у зв'язку з новими цілями реалізації цих примусових заходів і які кардинально змінили ландшафт економічних санкцій.

3. Характеризуючи етап застосування економічних санкцій ООН, здобувачка вказує, що проблемним аспектом цього етапу залишаються питання дотримання прав людини при запровадженні індивідуальних санкцій, і пов'язує це з рекомендаційним характером мандату Омбудсмена ООН. Однак у роботі детально не наводиться аналіз змісту цього мандату, а також не звертається увага на можливі обмеження його реалізації, з якими Омбудсмен ООН може зіштовхуватися при здійсненні своїх повноважень. У зв'язку із цим хотілося б почути від здобувачки обґрунтовану відповідь на наступне питання: «В чому сутність цього мандату та обмеження, якщо такі існують, при реалізації Омбудсменом ООН його завдань?»

Рецензент Павлова Тетяна Олександрівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Оцінка позитивна. Висловлені рецензентом зауваження:

1. Оскільки дисертантка як імплементаційні заходи держав щодо забезпечення дотримання економічних санкцій, запроваджених у межах міжнародних організацій, розглядає врегулювання процедури отримання та розгляду повідомлень викривачів, зокрема закріплення (само)розкриття як обставини, що пом'якшує відповідальність за правопорушення, доцільно звернутися до дисертантки з уточненням: чи вважає дисертантка необхідним і доцільним нормативне закріплення у кримінальному законодавстві України повідомлення про порушення санкцій як підстави для звільнення від кримінальної відповідальності?

2. Пропозиції дисертантки щодо запровадження кримінальної відповідальності за порушення вітчизняного санкційного законодавства слід визнати слушними. Водночас слід зважати на те, що прийняття відповідних змін до законодавства є тривалим процесом. З огляду на це, чи не вважає здобувачка, що порушення санкційного законодавства можуть містити ознаки інших складів злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України, і,

відповідно, кримінально-правова кваліфікація таких діянь може здійснюватися шляхом притягнення осіб до кримінальної відповідальності за вже існуючими нормами кодексу?

3. Додаткової аргументації потребують висновки дисертантки щодо необхідності правового регулювання вжиття винятків з гуманітарних міркувань у санкційному законодавстві України, зокрема з точки зору гармонізації з Директивою Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу від 24 квітня 2024 року.

4. Висновок дисертантки щодо зростаючого використання криптовалюти підсанкційними суб'єктами як одного з інструментів обходу фінансових заборон та обмежень потребує конкретизації під час захисту, а саме – яким чином використання технології віртуальних активів забезпечує можливість ухилення від вимог санкційних режимів.

5. Дисертантці варто було б розглянути можливість подання сформульованих у роботі висновків і пропозицій до суб'єктів, уповноважених законом на винесення пропозицій щодо застосування, скасування та внесення змін до санкцій з метою подальшого опрацювання висловлених ініціатив та отримання відповідних актів впровадження. Це сприяло б підвищенню прикладного значення роботи, адже деякі з вказаних суб'єктів наділені правом законодавчої ініціативи, що створює додаткові можливості для практичної реалізації наукових висновків.

Опонент Андрейченко Світлана Сергіївна – доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри морського та міжнародного права Міжнародного гуманітарного університету. Оцінка позитивна. Висловлені опонентом зауваження:

1. Для підтвердження тези про те, що економічні санкції є ефективним інструментом забезпечення дотримання норм міжнародного права, авторка звертається до сучасної практики застосування санкцій міжнародними організаціями та державами, переважно тими, що належать до умовної категорії «Глобальної Півночі». Водночас у тексті дисертації практично відсутній аналіз підходів, яких дотримуються держави та регіональні організації «Глобального Півдня». В цьому контексті цікаво було б дізнатися, чи існує консенсус між Глобальною Північчю і Глобальним Півднем в питанні застосування економічних санкцій як засобу забезпечення дотримання міжнародного права?

2. Потребує додаткових пояснень висновки авторки щодо того, що заходи, які охоплюються поняттям «санкції», можуть відповідати, зокрема, концепції реторсій. З урахуванням того, що наскрізною ідеєю дисертаційного дослідження є концептуальне визначення санкцій як примусових заходів, що вживаються у відповідь на міжнародне правопорушення, з метою його припинення та відновлення порушених прав, хотілося б почути відповідь дисертантки на запитання: чи можуть, на думку дисертантки, примусові заходи, що застосовуються суб'єктом міжнародного права у відповідь на правомірну поведінку іншого суб'єкта, розглядатися як частина санкційного інструментарію міжнародного права?

3. Розглядаючи правову природу санкцій, дисертантка обґрунтовано звертається до концепції контрзаходів третіх сторін. При цьому авторка слушно наголошує на існуючій невизначеності змісту таких заходів, а також на дискусійності їх правомірності в сучасному міжнародному праві, що, своєю чергою, породжує неясність щодо самої можливості кваліфікації економічних санкцій як заходів солідарності. Водночас дисертація не містить конкретизації того, у чому саме можуть полягати заходи, які реалізуються у порядку заходів солідарності, а також не пояснює сутність проблеми, яка виникає при кваліфікації економічних санкцій як заходів солідарності. В цьому контексті доцільним було б звернутися до сучасної практики міжнародних відносин і проілюструвати зазначену проблему прикладами вжиття державами, що безпосередньо не постраждали від міжнародного правопорушення, заходів у порядку контрзаходів третіх сторін.

4. Авторці було б доцільно уточнити та, за можливості, конкретизувати перелік міжнародно-правових норм, які, на її думку, можуть порушуватися внаслідок застосування вторинних та екстериторіальних санкцій. Було б корисно, якби дисертантка, відповідаючи на це зауваження, вказала ті норми, які не були прямо згадані в тексті роботи, однак маються на увазі, та обґрунтувала їхню релевантність у цьому контексті.

5. Дисертація висвітлює механізми, якими забезпечується дотримання державами-членами ЄС актів санкційного законодавства. Водночас дисертація позбавлена докладного аналізу механізмів забезпечення дотримання санкційних резолюцій Ради Безпеки ООН державами-членами. Урахування цієї складової дало б змогу авторці значно розвинути свої висновки щодо особливостей правового механізму реалізації економічних санкцій, що запроваджуються ООН, а також дозволило б повніше охарактеризувати інституційні недоліки, притаманні санкційній практиці Ради Безпеки ООН на сучасному етапі.

6. Авторка справедливо вказує на ризик оскарження санкцій у національних та міжнародних судових установах. Хотілося б, щоб дисертантка більш детально розкрила перелік міжнародних судових установ, юрисдикція яких поширюється на спори, що виникають з приводу застосування економічних санкцій.

Опонент Гутник Віталій Володимирович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного права Львівського національного університету імені Івана Франка. Оцінка позитивна. Висловлені опонентом зауваження:

1. Значно збагатило б дисертаційне дослідження встановлення характерних рис (ознак) санкцій у міжнародному праві, які відмежовують їх від суміжних понять.

2. Авторка визначає санкції як «заходи міжнародного примусу, що застосовуються державами та міжнародними організаціями з метою зміни поведінки об'єкта санкцій, яка може становити порушення міжнародного права». Однак досить поширеною є практика, коли держави застосовують

санкції за наявності «ілюзорного» правопорушення або взагалі без наявності міжнародно-протиправного діяння й виключно як інструмент власної зовнішньої політики з метою досягти бажаного політичного чи економічного результату. Які правові наслідки породжують згадані санкції, які по суті застосовуються неправомірно?

3. У дисертації підкреслюється, що поняття «санкції» охоплює «примусові заходи, що здійснюються самими державами індивідуально (децентралізовано) в порядку самодопомоги і колективно (централізовано) за допомогою міжнародних організацій». З іншого боку, під час дослідження питань, пов'язаних з примусовими заходами третіх держав, зазначається, що «міжнародне право загалом прихильно ставиться до примусових заходів, що застосовуються третіми сторонами». Виникає питання: чи, на думку дисертантки, такі примусові заходи санкціями? Якщо так, то вони не підпадають під згадане вище визначення санкцій (оскільки не здійснюються в порядку самодопомоги). Якщо ні, як назвати ті примусові заходи, які впроваджуються третіми державами до РФ як відповідь на збройну агресію?

4. Авторка, досліджуючи правову природу санкцій, констатує, що «в самій практиці міжнародних відносин спостерігається тенденція поширення застосування санкцій поза інституційним механізмом міжнародних організацій. Варто також враховувати розмаїття, характерне для цієї практики, яке пов'язується з тим, що попередньо вчинене міжнародне правопорушення не є єдиною підставою для запровадження санкцій». Така теза потребує додаткової конкретизації в контексті того, які є інші підстави запровадження санкцій окрім попереднього вчинення міжнародно-протиправного діяння (міжнародного правопорушення)?

5. На думку здобувачки, які головні проблеми сучасної системи застосування санкцій у міжнародному праві та які тенденції розвитку інституту санкцій у міжнародному праві?

Голова Смітюх Андрій Володимирович – доктор юридичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародного співробітництва Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Оцінка позитивна, без зауважень.

Здобувачка надала обґрунтовані відповіді на висловлені зауваження опонентів і рецензентів, а також на інші запитання та показала високий науковий рівень в ході дискусії. Зазначені зауваження не впливають на основні наукові висновки та загальне позитивне враження від дисертаційної роботи.

Результати відкритого голосування:

Подано голосів – п'ять,

«За»	– 5 (п'ять) членів ради;
«Проти»	– немає;
«Утримались»	– немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 88.081.2025 Одеського національного університету імені

І. І. Мечникова присуджує Карлюзі Єлизаветі Кирилівні ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради

Андрій СМІТЮХ